

2. RZECZNY (57) ai

rzeczny (57), [rzyczny].

-é- (9), -e- (3); -é- *Oczko, KochTarn, SarnStat* (2); -é- : -e- *Mącz* (5:3).

sg m N rzeczny (10). ◇ [L rzeczny.] ◇ f N rzeczna (10). ◇ G rzeczni(e)j (3). ◇ I rzeczna (1). ◇ L rzeczni(e)j (2). ◇ n N rzeczne (3); -é (1), -(e) (2). ◇ G rzeczni(e)go (1). ◇ A rzeczne (1). ◇ pl N m an rzeczni(e) (2) [cum sb: raki]. subst rzeczne (8); -é (1), -(e) (7). ◇ G rzecznych (5). ◇ A m an rzeczni(e) (4) [cum sb: raki]. subst rzeczne (3); [-é], -(e) (3). ◇ L rzecznych (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

Przymiotnik od „rzeka”; fluminis (G) *Vulg, PolAnt, Mącz, Cn; fluvialis Murm, Mącz, Calep, Cn; amnicus, fluviatilis Mącz, Cn; flumineus Calep, Cn* (57) : *Mącz* 7d, 131c; *Rzeczne* mowi Pfallm: bieżenie wwfela miałto Boże [Ps 45/5]. *SkarJedn* 24; *Calep* 425b [2 r.].

W połączeniu szeregowym (1): *Ripa* brzeg rzeczny/ łtawowy y ieżierny. *KlonFlis* H5v.

Wyrażenia: »rzeczne brody« = *rzeki* (1): Y kámién łtał/ y koło/ łtały rzeczne brody [gdy grał Orfeusz] *KochTarn* 76.

»brzeg rzeczny« = *ripa Miech, Mącz, Cn; margo fluminis Mącz, Cn* (6): *MiechGlab* 77; *Ripa, Brég* [!] á zwłafzczá rzeczny/ to yeft ciekácej wody. *Mącz* 356c, 199d, 210a; *KlonFlis* Fv *marg*, H5v; [Zábá łzczurká ná brzegu rzeczny obaczyłá/ O tym iákby go zgubić pilniuchno myśliłá. *PaprKolo* T (*Linde*)].

[»rzeczne głębokości«: RYbitw wędę zárzučil w rzeczne głębokości/ Aby łobie dołtał ryb nędznik ku żywności *PaprKolo* Iv (*Linde*).]

»łožysko rzeczne« = *koryto Eufratu, nazywanego Rzeka* (1): Y będzie: że w on dzień porázi Pan od łožyłká rzeczny [ab alveo fluminis] áż do łtrumieniá Egipthłskiego *Leop Is* 27/12.

»nurt rzeczny« (1): *Drudzy [bohaterowie mitologiczni z żalu]* w drzewá/ drudzy łię w źiołá przewierznęli [...]/ *Drudzy łię też rościekli w byłtre nurty rzeczne. KlonŻal* B2.

»powódź rzeczna« (1): *Bráčia moi omylili mié iáko potok/ á wplýnęli iáko powódź rzeczna [sicut aqua cum impetu fluens]. BudBib Iob* 6/15.

»rzeczne progi« = *wodospady, katarakty* (1): iefli wam nie otworzę progow niebiełkich [cataractas caeli] (*marg*) *Rozumiey* nie o progach co v drzwi/ ále o rzecznych progach z ktorých wodá z wyłocza zwielkim łzumem zpada [...]. (-) *BudBib Mal* 3/10.

»rzeczne wchody« = *miejsce, w którym rzeka wpada do morza; ujścia rzek* (1): [Ksant, który obiecał wypić morze, mówi do Samijczyków:] *Ale pierwey niźli mam pić/ Ma to moy Sámpierz opráwić. Niechay záwrze rzeczne wchody/ By niéźło nic w morze wody BierEz* D4v.

»woda(-y) rzeczna(-e)« [szyk 5:1] (6): *Ziele y korzenie łkraiawłzy: warz w rzeczney wodzie FalZioł* V 74v, V 63v, 93; *BibRadz Iob* 40/18; *SienLek* 119; *Oczko* 8.

Szereg: »rzeczny, (albo) zdrojowy« (2): [chleb] wodá czyłtá rzeczna/ albo zdroiowá, albo łtudzienná ma być zadziałan. *FalZioł* V 63v; *Mącz* 131c.

a. *Żyjácy, znajdujácy się w rzece lub pochodzácy z niej* (29) : *BielKron* 26; *Calculus, Drobne kamyczki rzeczne/ álbo piáfek ołtry á kámieniłty. Mącz* 31b; [Zásię mleko wárzoné záłtánawia łtolce/ á zwłafzczá w którym paloné głáźiki rzeczne álbo łztał gáłzą. *UrzędowHerb* 443a].

W charakterystycznych połączeniach: rzeczne głaziki, kamyczki.

W połączeniach szeregowych (2): Sadło koźdey ryby/ morzkiey, rzeczney, łtawowey, y z kądkolwiek będzie, Gdy rołpułci oleiem/ [...] czyłci oczy od zaćmienia *FalZioł* IV 45b, IV 44b.

Wyrażenie: »ryba(-y) rzeczna(-e)« = *piscis fluvialis Murm; piscis fluviatilis Mącz* [szyk 13:3] (16): *Murm* 89; Szczuka iełt riba rzeczna *FalZioł* IV 36d; *KArp* iełt riba rzeczna y łtawowa *FalZioł* IV 41a, IV 35d, 41d, 42a, c, 43a (10); *GlabGad* H8; *BielKron* 284; *Mącz* 131c; A z Ryb/ Morłkie gorłze niź Rieczne [do jedzenia] *SienLek* 7v; Włzyłtkie inłze kráiny Mołkiewłkie Rezańłkie Xięłtwo hoynołłciá żywnołłci y vrodzáiem Zboża/ Miodow/ Zwierzu/ Bydła/ y Ryb rzecznych y ieziornych przewyżłza *StryjKron* 395; [*PaprKolo* 12v (Linde)].

Zestawienia: »rak rzeczny« = *Astacus fluviatilis Fabr. (Rost)*; słodkowodny skorupiak z rzędu dziesięcionogów (*Decapoda*); rak szlachetny; *cancer fluvialis a. fluviatilis Cn* [szyk 8:2] (10): Kiedy pies wćiekły vkłłli/ raki rzeczne łurowo wylupić/ á mięłfo gich z mlekiem dać pić. *FalZioł* II 23; Raki rzeczne człęłto iadane, tuczá człowieka. *FalZioł* V 89v, IV 31a, 36c, 44b; Teź rzeczne Ráki łłuczzone/ day z winem miáłłko pić/ przepułłci lekko żywot *SienLek* 38v, 93, 102, 142, 154.

»rzeczna żaba« = *Rana esculenta L. (Rost)*; płaz z rodziny żab włáściwych (*Ranidae*); żaba wodna (1): Na bolenie zębow, wodá rzeczney zaby warzonej dobrze vłta wymywać/ tedy bolełłc przełłtawa. *FalZioł* IV 15c.

Szeregi: »rzeczny i (albo) jeziorny« [szyk 1:1] (2): *GlabGad* H8; Włzyłtkie inłze kráiny Mołkiewłkie Rezańłkie Xięłtwo hoynołłciá żywnołłci y vrodzáiem Zboża/ Miodow/ Zwierzu/ Bydła/ y Ryb rzecznych y ieziornych przewyżłza *StryjKron* 395.

»(i) rzeczny, (i) stawowy« (5): *TA* riba [kielb] iełt mała rzeczna y łtawowa *FalZioł* IV 43a, IV 41a, d, 42a; *BielKron* 284. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

b. *Dotyczący działłalnołci ludzkiej związanej z rzeká (4)* : Y ná wodach mnogich nałlenie Szychorá/ źniwo rzeczne [*messis fluminis; tj. zbiory uzyskane dzięłki Nilowi*] vrodzáie iego *BudBib Is* 23/3.

Wyrażenie: »przewoz rzeczny« (1): Bo won czás gdy w tych mieyłłcách lełnych pułłto łtałł/ Iełłczce przewozow bárdzo rzecznych náłlazł máłł *StryjKron* 250.

Zestawienie: »myto rzeczne« (2): A o myto rzęcne y do Duchownégo práwá poćiągano. *SarnStat* 534, 516.

α. [*W funkcji rzeczownika:* »rzeczne« = *opłata za połów ryb w rzekach:* Riecznego od brzegu in *Hubenyce et Kozlow gr* 24, *facit mc. 0/24/0 LustrSand* 31; Rzycznego jeden chłop dawa pro anno ... *mc. 0/6/0 LustrSand* 312.]

β. [*Zestawienie:* »Kozacy Rieczni« = *Kozacy Zaporoscy, tzw. Niźowi, zamieszkujący przy Dnieprze i Samarze, utrzymujący się z połowu ryb w tychże rzekach:* A ták fię od oney rzeki Płłkly obroćłł [*Samuel Zborowski*] do drugiey rzeki Sámáry. Támm náłlałł 200. Kozakow Riecznych/ ktorzy tylko zwierz á ryby łowia drugim ná żywnołłć *PaprHerby* 103 (Linde).]